

XALQ TABOBATI: MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Xonimqulova Xurshida

Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti 2-kurs talabasi

Yuldasheva.L.S

Ilmiy rahbar: dotsenti

Annotasiya: *Ushbu ilmiy maqolada xalq tabobati sohasining bugungi zamonaviy tibbiyot bilan uyg'unligi, bugungi kunda xalq tabobatiga bo'layotgan talab va takliflar, ushbu sohada yuzaga kelayotgan muammolar va rivojlanish istiqbollari yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *Xalq tabobati, inson salomatligi, dorivor giyohlar, akapunktura, zamonaviy davolash usullari va tashxislash.*

Kirish: Har qanday jamiyatdagi eng dolzarb muommalardan biri insonning o'z sog'lig'ini saqlash muommasi hisoblanadi. Har qanday fuqaro davolanish usulini o'zi tanlash huquqiga ega. Turli xil tibbiy tizimlar, amaliyotlardan foydalanishga davlat sog'liqni saqlashning yaxshi tuzilgan tuzilmasi bunga imkon beradi. Ko'p sonli xalq tabobati va an'anaviy tabobat XX asr oxirida shakllangan an'anaviy tibbiyot tizimlaridan sezilarli darajada farq qiladi. Hozirgi kunda jahon amaliyotida Yevropa tibbiyoti yetakchi o'rinlardan biri bo'lib kelmoqda. Jahon Sog'liqni Saqlash Tizimining xalq va an'anaviy tabobatga nisbatan eng faol pozitsiyasi 2001- yilda ishlab chiqilgan strategiyada ifodalangan. Ushbu strategiyada Ayurveda, Xitoy va Arab tibbiyoti, yunon va an'anaviy tibbiyot (mahalliy xalq tabobati) kabi Osiyo mamlakatlarida keng qo'llaniladigan an'anaviy tibbiyot usullari tasvirlangan. Jahon Sog'liqni saqlash Tizimining ko'plab a'zo mamlakatlari va an'anaviy tibbiyot sohasidagi hamkorlari uni amalga oshirishda ishtirok etish imkonini berdi.

Turli mamlakatlarda keng tarqalgan xalq tabobati usullarini, shuningdek Sharq an'anaviy tibbiyotini o'rganish, qo'llash va qo'llashga doir e'tibor qaratilishi, ularni turli mintaqalarda tarqatish taklifi faollikka olib keldi.

Metod turlari:

Xalq tabobati muqobil tibbiyotning bir qismi bo'lib, u xalqdan avlodga o'tib kelayotgan kasalliklar, davolash usullari va vositalari to'g'risidagi bilimlarni o'z ichiga oladi. Xalq tabobati atamasi milliy an'analarga qarab: ikki xil ma'noda qo'llaniladi.

1. Turli xalqlar orasida uzoq vaqt davomida qo'llanilgan tibbiyot "an'anaviy tibbiyot" atamasi bilan sinonimdir.

2. An'anaviy tibbiyot- klassik tibbiyot, rasmiy tibbiyot, amaliy tibbiyot tushunchalarini ham beradi.

Xalq tabobati uzoq tarixga ega. Bu turli madaniyatlarga xos bo'lgan nazariyalar, e'tiqodlar va tajribalarga asoslangan bilim, ko'nikma va amaliyotlar yig'indisi, tushuntirish mumkinmi yoki yo'qmi, sog'liqni saqlash, jismoniy va ruhiy kasalliklarning oldini olish, tashxislash va davolashda qo'llaniladi. Xalq tabobati qo'shimcha tibbiyot bo'lib, asrlar

davomida oila va jamiyat salomatligini qo'llab-quvvatlashga yordam berib kelmoqda. Xalq tabobati 170 mamlakatda qo'llaniladi, eng keng tarqalgan davolash usuli akupunktura bo'lib, 113 mamlakatda qo'llaniladi. Bundan tashqari xalq tabobati usullari asta-sekin qabul qilinib, ko'plab rivojlangan mamlakatlarning sog'liqni saqlash tizimiga kiritilmoqda. Jahon Sog'liqni Saqlash Tizimining 194 a'zo davlatidan 170 nafari o'simlik dori-darmonlari, akupunktur, yoga, mahalliy davolash usullari va boshqa an'anaviy tibbiyot usullaridan foydalanganligi haqida habar berdi. Ko'pgina mamlakatlar sog'liqni saqlashda xalq tabobatining qimmatli rolini tan oladilar va uning usullari va vositalarini, shuningdek xalq tabobati amaliyotchilarining faoliyatini milliy sog'liqni saqlash tizimlariga integratsiya qilish choralarini ko'rmoqda. Xalq tabobati bugungi kunda global hodisaga aylandi. Uning xizmatlariga talab ortib bormoqda va bemorlar o'zlarining sog'lig'i va farovonligida faolroq rol oynashga intilishmoqda va parvarish qilishda yanada sezilarli shaxsiy yondashuvni kutishmoqda.

Millionlab odamlar, ayniqsa, chekka va qishloq joylarda yashovchi aholi qulay, arzon va madaniyatga mos tibbiy yordamni kutgan holda o'z salomatligi va farovonligi uchun birinchi navbatda xalq tabobatiga murojaat qilishda davom etmoqda. Jahon Sog'liqni Saqlash Tizimining an'anaviy tibbiyot bo'yicha ishi mamlakatlarning siyosat va amaliyotiga ma'lumot berishi mumkin bo'lgan dalillar va ilmiy ma'lumotlarni olishga, shuningdek, xavfsizlikni ta'minlaydigan standartlar va qoidalarni ishlab chiqishga qiziqishidan kelib chiqadi. 2018- yilgi birlamchi tibbiy yordam bo'yicha Ostona deklaratsiyasida barcha insonlar salomatligini ta'minlash sog'liqni saqlash tizimlarining asosi bo'lgan xalq tibbiyotini birlamchi tibbiy yordamga integratsiyalashuvini talab etishi e'tirof etilgan.

Jahon Sog'liqni Saqlash Tizimining an'anaviy tibbiyot dasturi 1976-yilda boshlangan. Jahon Sog'liqni Saqlash Tizimining an'anaviy, qo'shimcha va integrativ tibbiyot bo'limi hozirgi mamlakatlar bilan turli xalq tabobati tizimlarini o'qitish va boshqarish uchun standartlar mezonini ishlab chiqish, shuningdek uning tamoyillarini kasalliklarning xalqaro tasnifida (ICD) dalillariga asoslangan holatda aks ettirish ustida ishlamoqda.

2022-yil dalillariga asoslangan an'anaviy tibbiyotga bo'lgan talab va takliflarning ortib borayotganiga javoban JSST Hindiston hukumati ko'magida JSST Global an'anaviy tibbiyot markazini tashkil etdi. Bu an'anaviy tibbiyotga bag'ishlangan birinchi va yagona JSST global markazidir. Mahalliy meros, mahalliy resurslar va huquqlarini hurmat qilish tamoyillariga asoslanib, ushbu hisob-kitob markazi an'anaviy tibbiyotning global sog'liqni saqlashga optimal hissa qo'shishini ta'minlash, universal qamrovga erishish uchun hamkorlik, ma'lumotlar va ilmiy dalillar, biologik xilma-xillikni saqlash va innovatsiyalar orqali ishlaydi.

Xalq tabobatining eng mashhur tarmoqlari:

Akupunktur

Gomeopatiya

Naturopatiya

Turli mamlakatlarda keng tarqalgan xalq tabiblarning merosi muqobil tibbiyot bo'yicha chuqur bilimlarni ifodalaydi, masalan:

Aromaterapiya- aromalar bilan davolash:

Apiterapiya- asalarichilik mahsulotlari bilan davolash:

Dorivor o'tlar bilan davolash- turli xil dorivor o'simliklarni qabul qilish butun organizmning ishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, hayotiy organlar va qonni toksinlardan tozalaydi, organizmning himoya funksiyasini oshiradi.

Turli tabiiy toshlar bilan davolash-tosh terapiyasi massaji;

Gidroterapiya, suvdan mahalliy va umumiy vannalar, massajlar, dushlar, o'rashlar, profilaktika va davolash maqsadlarida foydalaniladi.

Su-jok Sharq tabobatining akupunktur bilan ifodalangan usullaridan biridir.

Akupunktur orqali bir qancha kasalliklarni tashxislash va davolash usullari yo'lga qo'yilgan. Jumladan;

Migren,artrit, bel og'rig'i va bo'g'imlar, nevropatik og'riqlar, allergiya, bronxial astma, teri kasalliklari, oshqozon-ichak traktining funksional buzilishlari, siydik chiqarish yo'llari kasalliklari, hayz davrining buzilishi, menopauza, postmenopauza, aqliy, psixometrik kasalliklar, charchoq va uyqu buzilishi va boshqa ko'pgina kasalliklarni davolaydi.

Xulosa: Demak, xalq tabobati sohasini rivojlantirish uchun uning asosiy tub mohiyatini va maqsadini chuqurroq o'rganishimiz kerak. Xalq tabobati sohasini yo'lga qo'yish orqali ko'plab ximikat dorilardan voz kechishimiz va kasalliklarni davolashni tabiiy usullariga o'tishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi. Bundan tashqari, xalq tabobati kuchli rivojlangan mamlakatlar bilan keng ko'lamdagi hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yishimiz kerak. Ayurveda, In-Yan konsepsiyalarini chuqurroq o'rganib amaliyotga tatbiq qilish orqali ham kasalliklarni tashxislash va davolashni yo'lga qo'yish mumkin. Xalq tabobatining asl maqsadi ham kasalliklarni tabiiy dori vositalari va tabiiy usullar bilan davolashga qaratilgan bo'lib, iqtisodiy jihatdan ham o'ta samarali va zararli jihatlari kamdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh.M.Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasida Xalq tabobatini rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar tto'g'risidagi PQ-4668.10.04.2020.
2. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari// 1-,2-,3-jildlar. T.O'zME.-1993
3. Elina, N. K. (2011) An'anaviy tibbiyotni huquqiy tartibga solish masalasi to'g'risida axborotnomasi.
4. Yuldasheva Lola Sadullayevna. Xalq tabobati falsafasi. Toshkent INVEST BOOK.-2023
5. Sagdullayevna, Y.L." The Principle of Emanation in IBN Sinos Ontology" Central Asian Journal of Social Sciences and History, Vol.3, no. 12, Dec. 2022, pp.90-92, h <https://cajssh.centralasianstudies.org/index.php/CAJSSH/article/view/539>

6. Yuldasheva, Lola Sadullayevna (2024). SPIRIT AS A NATURAL FORCE IN BERUNIS VIEWS. Oriental renaissance: Innovatie, educational, natural and social scinces,

